

Tärkeintä on työn sisältö eikä nimike

*Journalistiliiton puheenjohtajan vastaus vierailijaprofessori Renny Jokelinille
19.9.2014*

Tampereen yliopiston uuden journalistiikan vierailijaprofessorin avajaisluento on herättänyt mielenkiintoista keskustelua etenkin sosiaalisessa mediassa. Renny Jokelinin luennon aiheena olivat vähän yllättäen Journalistiliiton jäsenrajat, jotka eivät ehkä kuitenkaan ole aivan keskeisin ongelma nykyajan journalismissa. Luento sisälsi paitsi asiaa, myös harhaanjohtavia väitteitä ja turhan pitkälle vietyjä johtopäätöksiä muuttuneista jäsenkriteereistämme sekä muutosten syistä.

Ensinnäkin, Journalistiliiton kaltaisen ammattiliiton tehtävänä on laajasti ottaen ajaa jäsentensä taloudellisia ja ammatillisia etuja. Suomen Journalistiliitossa (SJL) laaja edunvalvonta tarkoittaa paitsi työehtojen kautta valvottua toimintaa, myös yhteiskunnallista vaikuttamista ja ammatillisen etiikan valvomista. Viime toukokuun valtuustossa tehdyt linjaukset jäsenyyden kriteereistä eivät muuttaneet tätä perusasetelmaa pätkäkään. Uudenlaisen ajattelun takana on Jokelininkin kuvaama mediateollisuuden muutos. Ala on nyt jotain ihan toista kuin esimerkiksi viisi vuotta sitten. Ja kun ala muuttuu, myös ammattiliiton on uudistuttava voidakseen palvella jäseniään ja parantaa alan toimintaedellytyksiä.

Perinteinen journalismi ei ole kuollut. Se vain esiintyy nyt eri muodossa ja eri julkaisualustoilla kuin ennen. Sitä myös tekevät nykyään muutkin toimijat kuin perinteiset tiedotusvälineet. Ammattiliiton edunvalvonnan näkökulmasta on keskeistä, että alan sisällä ei ole sellaisia elementtejä, joihin edunvalvonnan kynsi ei kykene. Journalistiseen työhön ei saa synnyttää halpamarkkinoita, joiden tuottama aineisto kelpaa työnantajille mutta joka on edunvalvonnan ulkopuolella.

Halpatyön estäminen edellyttää, että sisältöjen tekeminen on laajasti liiton näpeissä. Liiton jäsenten etu on, että kokonaisuus on valvottavissa. Jos alalle tulee uusia sisällön tekijöitä, joista työnantajamme ovat kiinnostuneita, meidän pitää olla hereillä.

Kokeneena lehti- ja tv-toimittajana professori Jokelin tietää, että journalistinen tuote syntyy monen ammattilaisen yhteistyönä. Tästä syystä liittoon on jo vuosia kuulunut kuvaajia, graafikoita, editoijia, kuvaussihteereitä, kääntäjiä ja monien muiden ammattinimikkeiden haltijoita. Journalistiliiton nimestä huolimatta joidenkin jäsentemme työhön kuuluu myös sellaisia tehtäviä, jotka eivät ole journalismia ainakaan sanan perinteisimmässä merkityksessä.

Jokelin epäilee jäsenrajauudistuksemme syyksi työmarkkinapolitiikkaa, rahapulaa tai valtataistelua. Hän myös kysyy, onko linjaus ”nerokas analyysi journalismin maailman muuttumisesta”. Työmarkkinapolitiikka se on selkeästi, eikä maailman muuttuminenkaan ole aivan merkityksetön taustatekijä. Valtataistelusta tai rahapulasta emme ole keskustelleet näiden vuosien aikana, kun tätä asiaa on pohdittu. Liitto on edelleen vakavarainen, vaikka ei meilläkään rahaa tuhlattavaksi ole.

Valtuusto siis päätti, että jatkossa jäseneksi pääsee henkilö, joka hakiessaan selvittää, että hänen työnsä sisältää olennaisilta osin journalistisia elementtejä ja jonka työ on ammattimaista ja tuottaa taloudellista tulosta. Tämän määrittämisen tekee hakija itse. Ja tätä Jokelin avajaispuheessaan ihmetteli.

Aiemman käytännön mukaisesti liitto käytti suunnattoman paljon aikaa ja vaivaa sen selvittämiseen, onko jäsenhakija ihan varmasti journalisti. Lisäksi vahdittiin salapoliisin lailla, että tuloista yli puolet tuli journalismista. Tällä perusteella meidän olisi viime vuosina pitänyt erottaa esimerkiksi joukko freelancereita, joiden tulot ovat nyt laskeneet vähentyneiden työtilaisuuksien myötä. Jos olisimme roikkuneet vanhoissa käytännöissämme, olisimme antaneet kenkää muutoksesta kärsineille jäsenillemme juuri silloin, kun he järjestön tukea eniten tarvitsevat. Monen freelance-journalistin on pitänyt hakea

leipäänsä esimerkiksi muusta viestinnästä, opetuksesta ja toisinaan jopa mainonnasta. Mutta he tekevät edelleen myös journalismia.

Monella tämän päivän freelancerilla ja pätkätyöläisellä toimenkuva vaihtelee. Joku voi olla tämän syksyn uutisdeskissä, vuodenvaihteessa pari kuukautta jossakin tiedotusprojektissa, sitten osa-aikaisena toimittajana ja samalla sivutoimisena mainoskäsikirjoittajana... Meidän olisi mahdotonta seurata hänen ja tuhansien muiden jäsentemme tekemisiä ja miettiä sen mukaan heidän kulloistakin jäsenkelpoisuuttaan. Olisi myös kohtuutonta vaatia heitä vaihtelemaan ammattiliittoaan kuin sukkiain.

Journalistiliitto luottaa jäseniinsä. Uskomme, että he osaavat ihan itse määritellä toimenkuvansa. Tarpeeton kyttäminen on jäänyt pois.

Jokelin väittää, että jäseneksi voi päästä ”agronomi, autokuski, homeopaatti, sähköasentaja – jos hän johonkin kirjoittelee, kuvaa jonkinlaisia nettivideoita, perustaa omia ’journalistisia’ verkkopalvelujaan jne.” En millään usko, että ovillamme alkaa kohta kolkutella joukko homeopaatteja tai taksikuskeja, jotka haluavat jostakin syytä Journalistiliiton jäseniksi. Emme pysty tarjoamaan heille sopivia jäsenpalvelujakaan. Nettivideoita kuvaava sähköasentaja ei luultavasti myöskään tee videoita ammattimaisesti ja niin, että se tuottaa taloudellista tulosta. Hän ei tällöin täyttäisi uusia jäsenkriteereitämme.

Erikseen Jokelin nostaa kysymyksen tiedottajista. On syytä huomauttaa, että tiedottajan ammattinimikkeellä työskenteleviä emme ole ennenkään sulkeneet kategorisesti pois. Meillä on ollut esimerkiksi kansalaisjärjestöjen tiedottajia. Jäsenistössämme on ollut jo vuosia myös asiakaslehtien toimittajia. Heidänkin työnsä tuottaa usein laadukasta journalismia.

Ne tiedottajat, joiden pääasiallinen tehtävä on markkinoida jotakin yritystä, tuskin kokevat Journalistiliiton jäsenyyttä hyödyllisenä. Esimerkiksi autokauppojen täysipäiväisiä markkinointi-ihmisiä ei Journalistiliittoon kuulu.

Tärkeintä on työn sisältö eikä nimike.

Jokelin kysyy, ”*millainen journalisti on henkilö, joka ’journalistisia elementtejä’ harjoittaen työskentelee seurakunnissa – kenen asiaa hän ajaa siteeratessaan pari tuhatta vuotta vanhaa tarinakokoelmaa. Kaikella kunnioituksella – ihan täyttä huuhaata.*” Tämä tarkoittanee seurakuntien tiedottajia? Yhtä mielekästä olisi kysyä, millainen journalisti on uskovainen henkilö, joka työskentelee toimittaja-tittelillä jossakin kirkollisessa julkaisussa. Näitä julkaisuja on Suomessa paljon, ja näitä toimittajia on ollut paljon Journalistiliiton jäsenenä jo kauan ennen uusia jäsenlinjauksiamme. Meidän asiamme ei ole julistaa heidän uskomuksiaan oikeiksi tai vääriksi. Emme määrittele jäsenkriteereissämme sitä, millaisen maailmankuvan inspiroimana journalismia pitää tehdä ja mistä aihepiireistä. Jos näin toimisimme, samalla periaatteella voisimme rajata pois esimerkiksi puoluelehtien toimittajat. Hekin joutuvat usein tekemään työtään tietyn aatteen pohjalta.

En halua väheksyä myöskään kansalaisjärjestöissä toimivien ihmisten roolia tiedontuottajina. Hehän ovat viime vuosina tuottaneet skuppeja, joita myös perinteinen media on hyödyntänyt.

Jokelin väittää: ”*aiemmin journalistiksi pääsi vain käymällä alan koulutuksen tai työskentelemällä vuosikausia arvostetun lehden tai radion tai television palveluksessa*”. Toisessa kohtaa puheen tiivistelmää lukee: ”*Journalistin koulutuksella ei jatkossa ole väliä.*” Kommentit voivat johtaa tietämättömän lukijan pahasti harhaan. Journalistin koulutus ei ole ennenkään ollut ainoa tie journalistiseen työhön. Journalistinen koulutustausta ei ole tae toimittajan pätevyydestä, ja toisaalta kaikilla media-alan huippuammattilaisillakaan ei välttämättä ole takanaan journalistisia opintoja.

Liitossamme on ollut aina jäseniä hyvin erilaisilla taustoilla ja valmiuksilla. Toiset ovat oppineet opiskelemalla, toiset tekemällä. Tämä on mielestäni journalismin etu. Ei ekonomistin koulutus tee taloustoimittajalle ollenkaan huonoa, ja teatteritieteen opinnot voivat kummasti auttaa kulttuuritoimittajan työssä. Alallamme on paljon myös opintonsa keskeyttäneitä.

Toimittajan ammattia ei siis ole suojattu niin kuin vaikka lääkäreiden. Eikä pidä ollakaan – toimittajakunnan kirjavat taustat ja osaamisalueiden runsaus takaavat viestintäkenttämme monipuolisuuden.

Jokelinin luennon parasta antia ovat arviot journalismin tehtävästä vallan vahtikoirina, tiedon ja ymmärryksen tuottajina kansalaisille, totuuden torvina yhteiskunnassa ja niin edelleen. Tästä Journalistiliitto pitää edelleen kiinni. Journalismin puolustamista emme ole lopettamassa. Jokelin sanoo olevansa – ja siitä hänen näyttönsäkin kertovat – *”hard core -tutkivan journalismin kannattaja”*. Minäkin olen, ja toivon hartaasti näinä yt-neuvottelujen aikoina, että työnantajatkin olisivat.

Journalistiliiton jäsenrajojen tarkastelu on useita vuosia kestänyt prosessi, joka tulee varmasti myös jatkumaan. Kun maailma muuttuu, me muutumme mukana.

*Arto Nieminen
puheenjohtaja
Journalistiliitto*